

TO`SB

2- TAQDIMOT

MAVZU:

**O‘ZBEKISTONNING GEOGRAFIK O‘RNI,
YERLARINING GEOMORFOLOGIK
TUZILISHI, RELEFI, VA IQLIM**

SHAROITLARI.

РЕҲА:

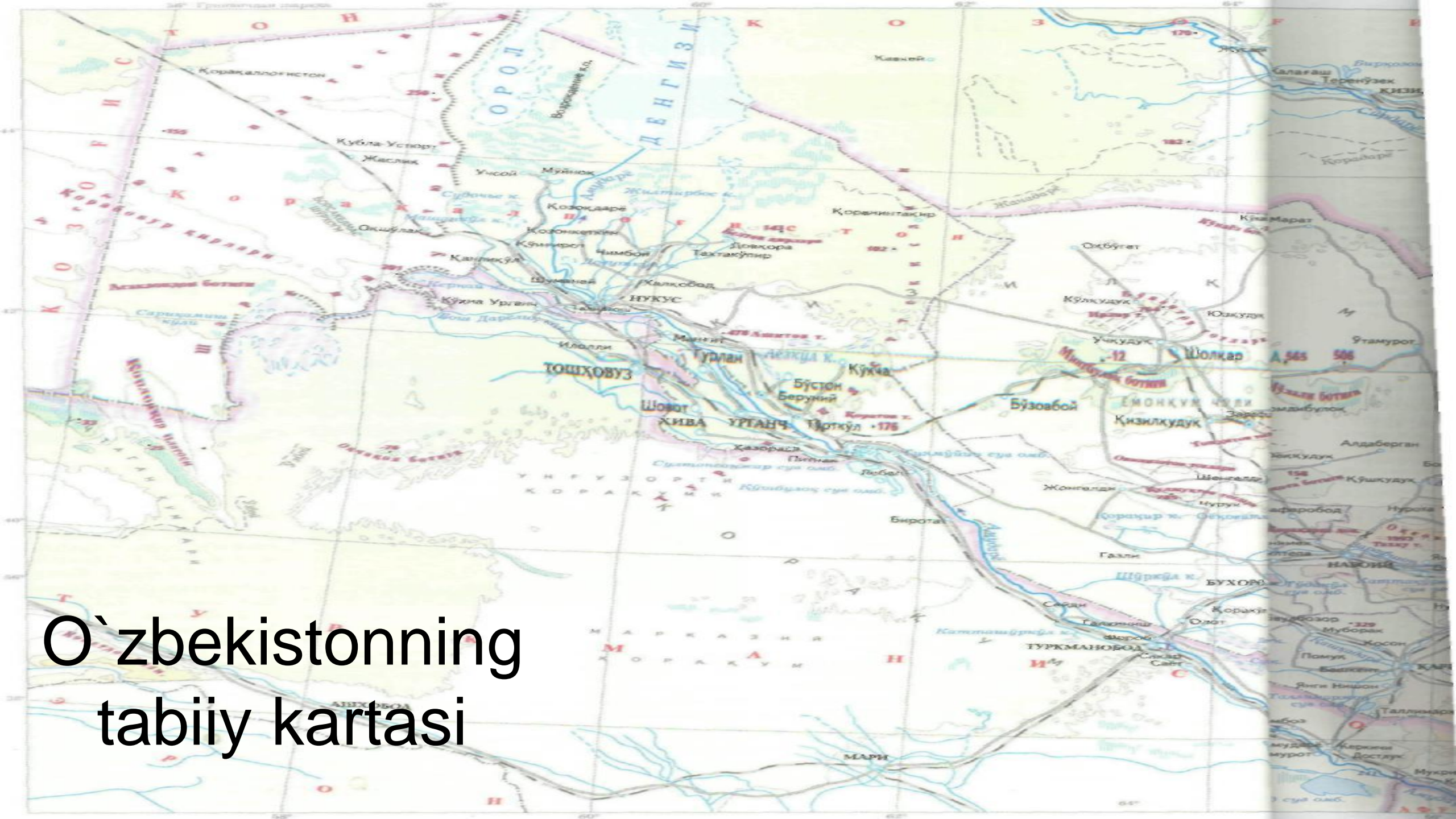
- 1. Географик ўрни;**
- 2. Геоморфологияси;**
- 3. Иқлим шароитлари;**

Географик ўрни

- **Ўзбекистон (Ўзбекистон Республикаси)** ер куррасининг шимолий яримшарида, денгиз ва океанлардан узокда Евроосиё материгининг ўрта қисмида жойлашган.
- **Ўзбекистон** Марказий Осиёнинг ўрта қисмида жойлашган. Шарқ ва шимолий-шарқда Қирғизистон, шимол ва шимолий-ғарбда Қозоғистон Республикалари, жануб ва жанубий-шарқда Тожикистон Республикаси, жанубий-ғарбда Туркманистон, жанубда қисман Афғонистон билан чегарадош.

■ **Ўзбекистоннинг энг шимолий чекка нуқтаси шимолий-шарқда — Устюрт платосида Орол денгизининг ғарбий соҳилида ($45^{\circ}36'$ шимолий кенгликда), энг жанубий нуқтаси - Сурхондарё вилояти Термиз шаҳри ёнида ($37^{\circ}11'$ шимолий кенгликда), ғарбий нуқтаси - Устюрт платосида (56° шарқий узунликда), шарқий нуқтаси - Фарғона водийсининг шарқида, Қирғизистон Республикаси билан чегара жойда ($37^{\circ} 10'$ шарқий узунлик). Шимолий ва жанубий чекка нуқталари ораси — 925 км, ғарбдан шарққа — 1400 км. Ўзбекистон Республикасининг майд. 44.73 млн га.**

O`zbekistonning tabiiy kartasi

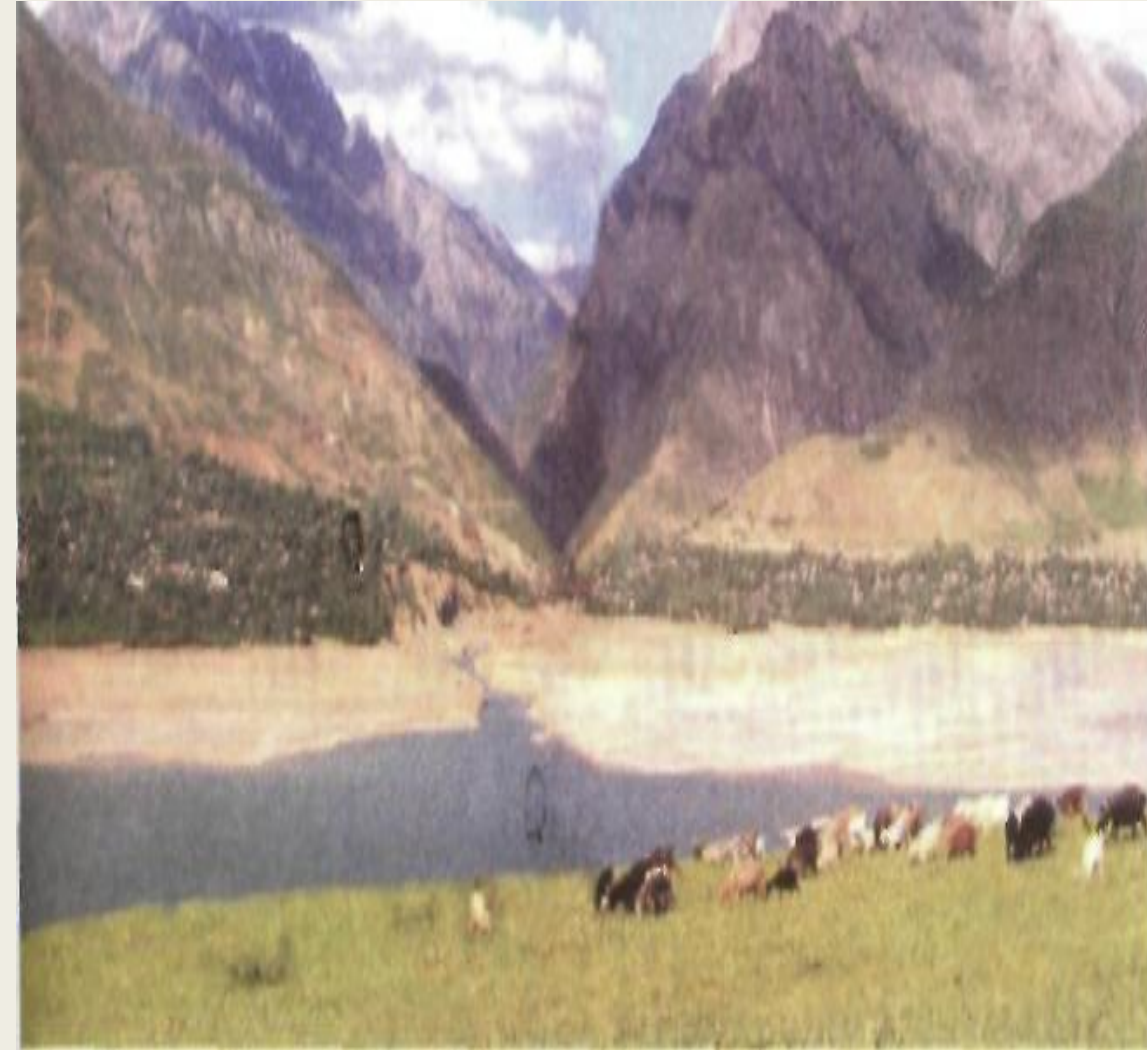

O`zbekistonning tabiiy kartasi

Геоморфологияси

Турон текислигининг Узбекистонга қарашли қисмида бир қанча орографик элементлар бор: шим - ғарбий чеккасида Устюрт платоси, Орол денгизидан жанубда Амударё дельтасининг аллювиал текислиги, ундан жан-ғарбда Қизилқум чўли жойлашган. Устюрт платосининг Ўзбекистон ҳудудида жойлашган қисмининг ўртача бал. 120 — 180 м, энг баланд жойи 290 м (Қорабовур қирла-ри).

Ҳисор тизмасининг тоғ олди қисми

Геоморфологияси

Платонинг жанубда бир қанча берк (оқмас) ҳавзалар: Борсакелмас, Асака-овлои (баландлиги 30 — 60 м) ботиқлари, Са-риқамиш сойлиги бор. Сарикамиш сойлигининг Узбекистонга қарашли шимолий-ғарбий қисми туби денгиз сатҳидан 10 м паст.

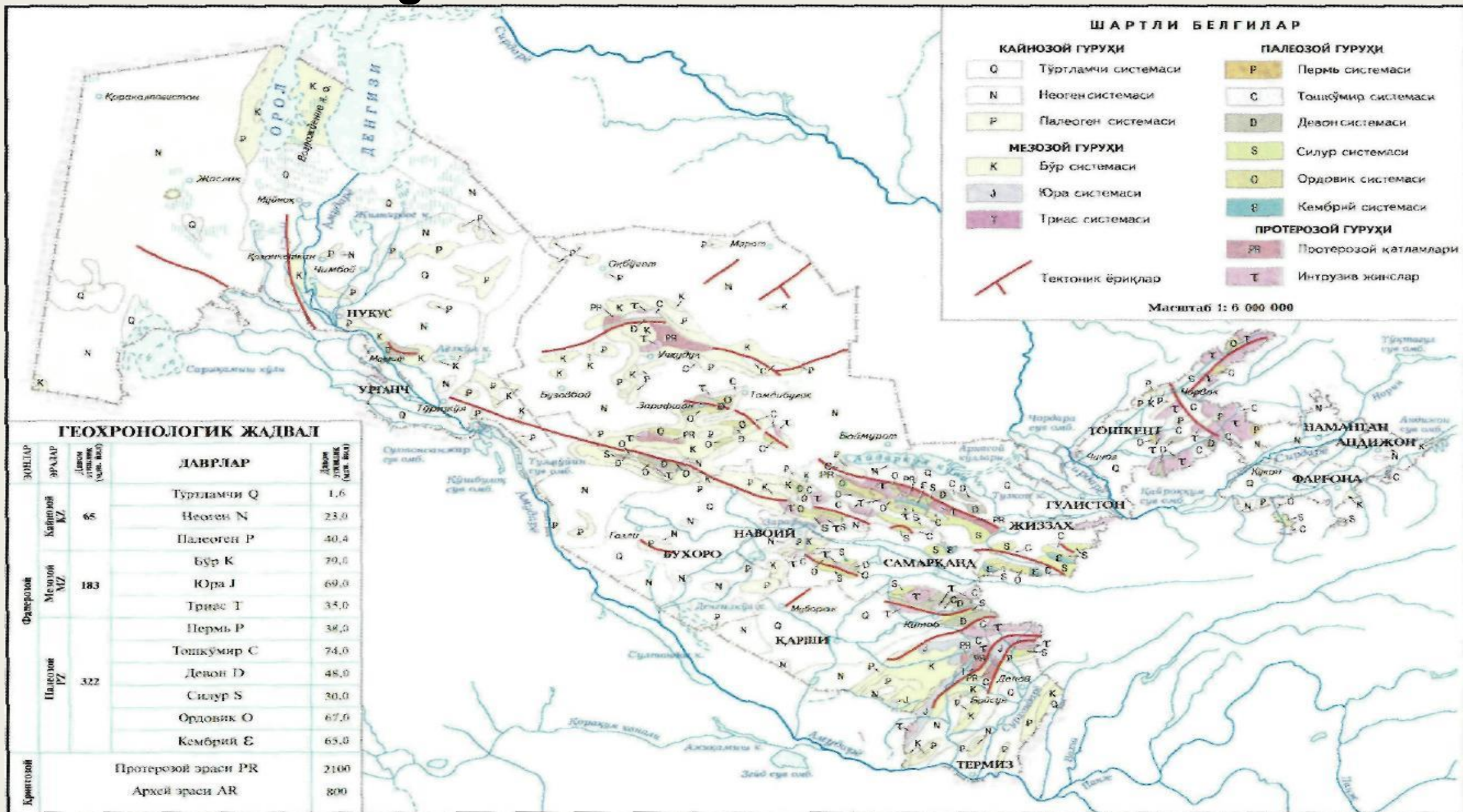

Геоморфологияси

**Оролбўйи
пасттекислигининг
анчагина қисмини Амударё
дельтаси ва унга ёндош
пасттескиликлар
эгаллаган, уларни
Амударёнинг қуриб қолган
ўзанлари қисимларга
ажратиб туради. Айрим
кичик тепаликлар мавжуд.**

Geologik xarita

Геоморфологияси

Оролбўйи пасттекислигидан жан-шарқда асосий қисми платодаи иборат Қизилқум чўли (умумий майдони қарийб 300 минг км²) жойлашган. Қизилқумнинг шим-ғарбий чеккасида кенглик бўйлаб Бўкантов қолдиқ тоғлари (энг баланд жойи — Ирлир тоғи, 764 м) чўзилган. Ундан жан да Мингбулок ботиғи жойлашган, ботиқнинг туби Ўзбекистонда ва умуман Қизилқумда энг паст нуқтадир (денгиз сатҳидан 12 м паст).

Геоморфологияси

Бўкантовдан жануби-шарқда Томдитов массиви (энг баланд жойи —Оқтов, 922 м), ундан жанубда Мурунгов кряжи бор. Қизилқумнинг жануби-шарқий чеккасида кенглик бўйлаб Қулжуктов кряжи жойлашган (энг баланд жойи 785 м). Қулжуктовнинг тепалардан иборат шарқий тармоқларини 2 та йирик берк ҳавза: шимолда Қарақота ва жанубда Оёқоғитма ажратиб туради.

Иқлими

- **Ўзбекистон ўзига хос — ёғин кам, қуруқ, иссиқ, континентал иқлимга эга. Мамлакатнинг катта қисми мўътадил иқлим минтақасига, жанубда чекка қисмигина субтропик минтақага мансуб. Ўзбекистон ҳудудини 3 иқлим зонасига ажратиш мумкин: чўл ва дашт зонаси, тоғ олди зонаси ва тоғ зонаси.**

Иқлими

Чўл ва дашт зонаси Ўзбекистоннинг жами текисликлари — Устюрт платоси, Қизилқум, Қарши, Далварзин ва Мирзачўл чўлларини, тоғ олди зонаси Тяньшан ва Ҳисор-Олай тоғ тизмаларининг денгиз сатҳидан 300—400 м дан 600—1000 м гача бўлган баландликларини, тоғ зонаси денгиз сатҳидан 600—1000 м дан юқори бўлган ҳудудларни ўз ичига олади.

Иқлими

Иқлим 3 асосий омил: қуёш радиацияси миқдори, атмосфера циркуляцияси хусусияти ва тўшама сирт (рельеф) билан белгиланади.

Қуёш радиацияси қиймати ёзда $800-1000 \text{ Мж/м}^2$ 239000 кал/м^2 . Ҳаво температураси. Ўзбекистоннинг текислик қисмида ўртача кўп йиллик ҳаво температурасининг изочизиқлари деярли зонал жойлашган. Ўзбекистонда қиш хийла совуқ келади, ёз эса иссиқ ва узок давом этади.

Иқлими

Энг совуқ ой — январнинг ўртача температураси Устюртда —9°, Қизилқум чўлининг жанубий қисмида 0°, Ўзбекистоннинг чекка жанубида эса —2° —3° ни ташкил қилади. Тоғларда ҳаво температураси, асосан, жойнинг денгиз сатҳидан баландлигига боғлиқ.

Ёз ойларида текисликларда ҳаво температураси кам ўзгаради: июль ойининг (энг иссиқ ой) ўртача температураси Устюртда 26— 27° дан Термизда 30° гача ўзгаради. Тоғ олди зоналарида ҳаво ёз ойларида унча қаттиқ исиб кетмайди. Тоғларда эса ҳар 100 м юқорига кутарилган сари харорат уртача.

Эътиборингиз учун рахмат!